

نقش تربیتی و اجتماعی زنان در جامعه آرمانی عصر ظهور

مهري مظاهري^۱

چکیده

در دوران غیبت امام زمان همه‌ی افراد در قبال امام زمانشان وظایفی بر عهده دارند اما در این میان زنان به غیر از وظایف همگانی دارای نقشی خاص نیز هستند و این به دلیل آن است که زنان علاوه بر همسر بودن وظیفه‌ی خطیر مادری که همان تربیت نسل آینده است را برعهده دارند و از انجایی که جامعه برای عصر ظهور باید آماده شود مادر مهمترین نقش را اینگونه ایفا می نماید زنان با تربیت فرزندان جامعه را برای ظهور آماده میکنند و در زمینه های تربیتی و معرفتی و اجتماعی باید کارهایی انجام دهند تا فرزندان روز به روز با مهدویت آشنا شوند مثل دوستی فرزندان و آشنا کردن آنها با امام زمان، جدیت در بحث عبادات، پیروی از علمای دین که خود این ها باعث رشد فرزندان و آماده کردن آنها برای عصر ظهور می شود این مقاله به روش کتابخانه ای و با ماهیت توصیفی تحلیلی به نگارش در آمده است.

کلیدواژه: انتظار، تربیت، زنان، ظهور.

۱- طلبه سطح دو حوزه علمیه کوثر تیران

مقدمه

زن، در فرهنگ و تفکر اسلامی، از همه شئون، ارزش‌ها و کرامت ذاتی برخوردار است و در کسب مراتب و مقامات اخلاقی، معنوی، علمی و اجتماعی، تفاوتی با مرد ندارد. این دیدگاه در آثار اندیشمندان اسلامی بیان شده است؛ اما ریشه آن در منابع اصلی اسلام، یعنی قرآن و روایات است. نقش و تأثیر زنان در رشد و تعالی جوامع انسانی به هیچ وجه قابل اغماض نیست؛ زیرا زنان نقش اصلی را در اداره و سامان بخشی به نهاد خانواده و تربیت فرزندان برعهده دارند. با توجه به این جایگاه و با عطف نظر به ماهیت و ویژگی‌های جامعه مهدوی عصر ظهور و جایگاه زنان در آن عصر می‌توان از نقش زنان در جامعه مهدوی پرسید. یعنی اکنون که فرهنگ شیعی به جایگاه زنان و تأثیر آنان در جامعه اسلامی توجه و اهتمام دارد، زنان در جامعه مهدوی چه نقشی در تعالی و شکوفایی جامعه مهدوی و تحقق ظهور حضرت مهدی (عج) برعهده دارند؟

با توجه به این که زنان بخش عمده یک جامعه را تشکیل داده و نقشهای خاصی در عرصه خانواده و جامعه ایفا می‌کنند، توجه به آنان در برنامه ریزی ترویج فرهنگ مهدویت، لازم و ضروری است و با توجه به نقش تربیتی و مادری زنان کلید یک جامعه مهدوی پویا و مؤثر، در دستان زنان است. لذا ضرورت دارد تا در مجامع علمی و در عرصه اجتماعی، جایگاه و نقش زنان در ارتباط با مهدویت، مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

با توجه به جست‌وجو در پیرامون این عنوان میتوان مواردی را برشمرد چون: کتاب‌های «زن منتظر و منتظر پروری، مریم معین الاسلام»، «قرآن، امام مهدی و زنان، محمدرضا ناصری»، «خانواده و تربیت مهدوی، محمد باقر حیدری کاشانی»، «خانواده مهدوی، مهدی نیلی پور» و مقالات با عنوان «مسئولیت‌های زنان در جامعه منتظر، فاطمه زهرا ستار»، «رسالت مادران در تربیت منتظران، محبوبه عظیم زاده» آثار ذکر شده نمونه‌ای از کتاب‌ها و مقالاتی است که مورد مطالعه و دقت نویسنده قرار گرفته، که در همه این آثار به بحث تربیت مهدی پرداخته شده و در تعداد محدودی از این مقالات به نقش زنان در حوزه اجتماعی اشاره کوتاهی شده است.

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- تربیت

تربیت در لغت به معنای پروردن^۱ ادب و اخلاق را به کسی آموختن^۲ پرورش دادن^۳ و در اصطلاح به معنای تربیت عبارت است از انتخاب رفتار و گفتار مناسب، ایجاد شرایط و عوامل لازم و کمک به شخص مورد تربیت، تا بتواند استعدادهای نهفته‌اش را در تمام ابعاد وجودی خویش به‌طور هماهنگ پرورش داده و شکوفا سازد و به‌سوی هدف و کمال مطلوب، به‌تدریج حرکت کند.^۴

۱-۲- اجتماع

اجتماع در لغت: کاری که به اجتماع و به همگان بستگی داشته باشد، آن چه مربوط به گروهی که با هم زندگی می‌کنند، باشد. جمع شدن، دورهم گرد آمدن، فراهم آمدن، بهم پیوستن، انجمن شدن^۵ اجتماع در اصطلاح، «در گسترده‌ترین معنا، آن گونه که در مورد انسان‌ها به کار برده می‌شود، هر نوع رفتار یا نگرشی است که از طریق تجربه‌ی حال یا گذشته از رفتار سایر مردم (مستقیم یا نامستقیم) تأثیر پذیرفته باشد، یا اشاره به رفتاری است که به سوی مردم جهت‌گیری شده باشد.^۶

۱- دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۳، ص ۲۵۴

۲- معین، فرهنگ معین، ج ۲، ص ۱۲۵

۳- عمید، فرهنگ عمید، ج ۲، ص ۳۶۹

۴- سایت دانشنامه حوزوی

[https://fa.wikifeqh.ir/%D8%AA%D8%B1%D8%A8/DB/8C%D8%AA_\(%D9%81%D9%82%D9%87\)](https://fa.wikifeqh.ir/%D8%AA%D8%B1%D8%A8/DB/8C%D8%AA_(%D9%81%D9%82%D9%87))

۵- معین، فرهنگ معین، ج ۱، ص ۴۵۸

۶- پرهام، فرهنگ علوم اجتماعی، ص ۲۹

۱-۲- ظهور

ظهور در لغت به معنای آشکار شدن، پدیدار شدن^۱ به ظهور رسیدن: ظاهر شدن، آشکار شدن^۲ و در اصطلاح به معنای ظهور در لغت به معنای آشکار شدن چیز پنهان است و در اصطلاح مهدویت به دو معنا بیان شده است: معنای اول، آشکار شدن امام (ع) در برابر دیدگان مردم و معرفی و شناساندن خود به مردم بعد از یک دوره طولانی زندگی مخفیانه و در معنای دوم به این صورت است که امام (ع) در هنگام ظهور، پرده از عنوان و نام حقیقی خویش برمی‌دارد و به روشنی و صراحت خود را به مردم معرفی می‌کند که تا آن زمان در بین مردم بوده اما به صورت ناشناس.^۳

۲- نقش تربیتی زنان در جامعه آرمانی عصر ظهور

در جامعه‌ی منتظر مردان و زنان نقش‌های مختلفی ایفا می‌کنند مانند فرزندی، همسری، اما جایگاه پدری و مادری نسبت به سایرین مهم تر است زیرا آنان نقش تربیتی برعهده دارند هرچند که پدر و مادر هر دو در زمینه‌ی تربیت فرزند جایگاه مهمی دارند اما از آنجایی که مادران با فرزندان‌شان بیشتر در ارتباط هستند نقش آنان در این زمینه بسیار پر رنگ تر است.

۲-۱- تربیت نسل منتظر

آموزه‌های اسلامی هستند که انسان را در مسیر انتظار واقعی قرار می‌دهند و او را در راستای آرمان والا آماده می‌کنند. زنان و مادران جامعه منتظر، ضمن این که خود را در زمره منتظران واقعی قرار می‌دهند، باید برای پرورش نسل منتظر نیز سازوکارهای مناسبی فراهم نموده و جامعه را جهت تحقق این هدف آگاه سازند. مادران با بصیرت و آگاهی و ایجاد زمینه‌های

۱- دهخدا، لقت نامه دهخدا، ج ۱۱، ص ۳۲۱

۲- عمید، فرهنگ عمید، ج ۴، ص ۴۷۸

۳- دانشنامه ولایت و امامت

[https://fa.imamatpedia.com/wiki/%D9%A5%D8%B9%D9%A6%D8%AF%DB%AC_%D8%B1%D9%A7%D9%A8%D8%B1_%D8%AF%D9%A5%D8%AF%D9%A5%D9%A7%D8%AF%D9%A6%DB%AC%D8%B3%D8%AA%D9%AF_\(%D9%BE%D8%B1%D8%B3%D8%B4\)](https://fa.imamatpedia.com/wiki/%D9%A5%D8%B9%D9%A6%D8%AF%DB%AC_%D8%B1%D9%A7%D9%A8%D8%B1_%D8%AF%D9%A5%D8%AF%D9%A5%D9%A7%D8%AF%D9%A6%DB%AC%D8%B3%D8%AA%D9%AF_(%D9%BE%D8%B1%D8%B3%D8%B4))

لازم در فرزندان خویش و از بین بردن موانع، در این راه موفق خواهند بود؛ زیرا در طول تاریخ هر وقت زنان در تربیت موفق بودند، موفقیت های چشم گیری نصیب بزرگان و اولیای الهی شده است برای این که مادران بهتر بتوانند نسل امروز را با اهداف و آرمان های مهدوی آشنا کنند، باید در جهت تقویت بنیان های دین داری در فرزندان خود تلاش کنند؛ چرا که نسل بدون دین و معرفت، هرگز نمی تواند در آینده، پرچم دار حکومت جهانی حضرت مهدی موعود (علیه السلام) باشد^۱. خداوند نیز در قرآن کریم به این اصل در سوره ی تحریم آیه شش اشاره فرموده است: «قُوا أَنْفُسَكُمْ؛ با انجام دادن واجبات و ترک محرّمات خودتان را حفظ کنید.» «وَأَهْلِيكُمْ؛ و خانواده تان را نیز با آنچه خود را حفظ می کنید، نگاه دارید.» از مقاتل روایت شده منظور این است که شخص خانواده و چاکرانش را تأدیب کند و خیر را به آنان بیاموزد و از کار شرّ نهی کند و آن حقّی است که بر هر مسلمانی واجب است.^۲

دوران کودکی، زمان شکل گیری شخصیت است و در این دوره ای که رسانه های الحادی نقش آفرینی می کنند، شکل دهی به شخصیت کودک کار بسیار سختی است. البته در این راه باید از خداوند یاری خواست و همانند امام سجاد «علیه السلام» عرض کرد: «اللهم اعنی علی تربیه اولادی^۳؛ خدایا! مرا در پرورش فرزندانم یاری کن» یکی از کارهایی که امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بعد از ظهور انجام می دهد، تکمیل مکارم اخلاقی است، همان گونه که امام باقر (علیه السلام) می فرماید: «اذا قام قائمنا وضع یدیه علی رؤس العباد فجمع به عقولهم و اکمل به اخلاقهم»^۴، «زمانی که قائم ما قیام کند، دست بر سر مردم می کشد و عقول آن ها را کامل می کند و خداوند متعال به واسطه حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) اخلاق مردم را به کمال می رساند» زنان جامعه هم باید فرزندان خود را براساس، اخلاق اسلامی و در مسیر انتظار پویا تربیت کرده و آنان را در راه کمال و تعالی قرار دهند، چرا که هیچ انقلاب و نهضتی، بدون زمینه سازی در تربیت نیروی انسانی کارآمد موفق

۱- نصوری، قرآن، امام مهدی علیه السلام و زنان، ص ۳۶

۲- طبرسی، ترجمه تفسیر جوامع الجامع، ج ۶، ص ۳۶۱

۳- امام سجاد، صحیفه سجادیه، دعای ۲۵

۴- مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶

ظهور آن پیشوای غایب است مجموعه این متون دعایی و احادیث توصیه کننده به دعا برای فرج و ظهور، می رساند که یک منتظر، باید یکی از خواسته های قلبی اش ظهور آن حضرت و فرج مولا و پایان یافتن عصر غیبت و برپایی حکومت الهی و قسط و عدل باشد. ^۱ در اهمیت دعای دسته جمعی برای تعجیل فرج در روایتی امام صادق (علیه السلام) می فرمایند: «كَانَ أَبِي إِذَا حَزَنَهُ أُمْرٌ جَمَعَ النِّسَاءَ وَ الصِّبْيَانَ ثُمَّ دَعَا وَ أُمُّنَا؛ هرگاه پیشامدی پدرم (امام باقر علیه السلام) را غمناک می کرد زنان و کودکان را جمع می نمود سپس دعا می کرد و آنان آمین می گفتند.» ^۲ این روایت نورانی اهمیت دعای دسته جمعی را می رساند. امام معصومی که مستجاب الدعوه مطلق است، هنگام گرفتاری، به دعای دسته جمعی روی می آورد. انگار همان طور که در میان انسان ها، خواسته های جمعی بیشتر از درخواست های فردی مورد توجه قرار می گیرد در پیشگاه خداوند متعال نیز دعا های همگانی به اجابت نزدیکتر است. این مسئله در دعا برای فرج امام عصر اهمیت مضاعفی می یابد؛ زیرا نتیجه استجاب این دعا عاید یک یا چند نفر نمی شود بلکه سرنوشت تمامی اهل عالم، تحت تاثیر دعای برای ظهور است. بنابراین باید اجتماعات بزرگ را برای پرداختن به این دعای مبارک غنیمت شمرد و مردم را برای شرکت در محافل بزرگ دعا برای تعجیل در فرج تشویق نمود. ^۳ پس از انجایی که زنان نقش بنیادین در خانواده دارن همواره میتوانند زمینه ی دعای دسته جمعی در خانه و میان خانواده را فراهم سازند.

۱- محدثی، کتاب زندگی مهدوی (اخلاق و اوصاف منتظران)، ص ۵۹

۲- کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۴۸۷، روایت ۳

۳ التجا

<https://elteja.com/blog/%D8%A7%D9%87%D9%85/DB/8C%D8/AA-%D8/AF%D8/B9/D8/A7%D9/8A-%D8/AF%D8/B3/D8/AA%D9/87-%D8/AC%D9/85/D8/B9/D9/8A-%D8/AA/D8/B1/D8/A7/DB/8C-%D8/AA%D8/B9/D8/AC/DB/8C%D9/84-%D9/81/D8/B1/D8/AC>

نتیجه گیری

در مکتب اسلام شناخت و معرفت امام زمان از جایگاه مهمی برخوردار است به گونه ای که سعادت دنیوی و اخروی فرد در دنیا و آخرت بدان گره خورده است اکنون که افراد علم آن دارند که امام زمان در دوران غیبت به سر میبرد باید به بهترین نحو به وظایف خود نسبت به امام غایبشان عمل نمایند چرا که حساسیت این برهه از زمانی که امام حاضر است مهم تر می باشد در این میان در کنار وظایف عمومی که همه ی منتظران بر عهده دارند زنان به دلیل جایگاه خاصی که در خانواده دارند یعنی امر خطیر فرزند پروری نقش خاصی در عصر ظهور عهده دار هستند که میتوان این نقش را در قالب نقش تربیتی که شامل مواردی چون: تربیت نسل منتظر که در آینده نیز باید نسل بعدی با مفهوم انتظار آشنا باشند و همواره خود را برای ظهور امام زمانشان مهیا سازند مادران باید بین فرزندانشان خودشان و همسرشان و امام زمان دوستی محبت و الفت ایجاد نمایند تا دل امام زمان شاد گردد و مادران همواره باید فرزندان شان را برای عبادت خداوند و حفظ دین مبین اسلام آموزش دهند تا دستورات اسلام در آینده هم اجرا گردد. و تاثیر گزاری بانوان در اجتماع را نیز باید مورد توجه قرار داد مانند ولایتمداری و پیروی از علمای دین، امر به معروف و نهی از منکر و دعا برای ظهور.

منابع

*قرآن (مکارم شیرازی)

*صحیفه سجادیه

- (۱) پرهام، باقر، فرهنگ علوم اجتماعی، تهران، مازیار، ۱۳۹۲ ه.ش
- (۲) جعفری، یعقوب، تفسیر کوثر، ۶ جلد، موسسه انتشارات هجرت - ایران - قم، چاپ: ۱، ۱۳۷۶ ه.ش.
- (۳) حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، (ترجمه علی صحت)، تهران، ناس، چاپ اول، ۱۳۶۴ ه.ش.
- (۴) خمینی، روح‌الله، صحیفه نور، تهران، نشرزبان، چاپ دوم، ۱۳۷۹ ه.ش
- (۵) دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران، چاپ پنجم، ۱۳۷۷ ه.ش
- (۶) طبرسی، فضل بن حسن، ترجمه تفسیر جوامع الجامع، ۶ جلد، آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهشهای اسلامی - ایران - مشهد مقدس، چاپ: ۱، ۱۳۷۵ ه.ش.
- (۷) عمید، حسن، فرهنگ عمید، امیرکبیر، تهران، چاپ سوم، ۱۳۸۳ ه.ش
- (۸) کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، اصول کافی، محقق (ترجمه کمره ای) دارالسلام، تهران، ۱۳۸۹ ه.ش
- (۹) معین، محمد، فرهنگ معین، زرین، تهران، چاپ دوم، ۱۳۸۲ ه.ش
- (۱۰) مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحار الانوار، اسلامیة، قم، چاپ چهارم، ۱۳۸۶ ه.ش
- (۱۱) مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب الإسلامیة، چاپ ۱۰، ۱۳۷۱ ه.ش

۱۲) محدثی، جواد، کتاب زندگی مهدوی (اخلاق و اوصاف منتظران)، قم، موسسه بنیاد فرهنگی مهدی موعود (عج)، چاپ اول، ۱۳۹۲.ش

۱۳) نصوری، محمدرضا، کتاب قرآن، امام مهدی علیه السلام و زنان، قم، موسسه بنیاد فرهنگی مهدی موعود (عج)، چاپ اول، ۱۳۹۲.ش

۱۴) نعمانی، ابوزینب، الغیبه نعمانی، بی جا، چاپ اول، ۱۳۸۰.ش

***مقالات**

۱) هاشمی، ریحانه، نقش زن در زمینه سازی ظهور، نشریه انتظار موعود، پاییز ۱۳۸۶ - شماره ۲۲

۲) ستار، فاطمه زهرا، مسئولیت های زنان در جامعه منتظر، نشریه انتظار موعود :: پاییز ۱۳۸۶ - شماره ۲۲

***سایت ها**

۱) سایت دانشنامه حوزوی
[https://fa.wikifeqh.ir/%D%A%DB%AC%D%AA_\(%D%/%.81%D%82%D%87\)](https://fa.wikifeqh.ir/%D%A%DB%AC%D%AA_(%D%/%.81%D%82%D%87))

۲) دانشنامه ولایت و امامت
[https://fa.imamatpedia.com/wiki/%D%85%D%B%D%86%D%A%D%AC_%D%B%D%87%D%88%D%B%D%A%D%85%D%A%D%85_%D%85%D%87%D%AF%D%AC_%D%86%D%AC%D%B%D%AA%D%9F_\(%D%BE%D%B%D%B%D%B%D%BF\)](https://fa.imamatpedia.com/wiki/%D%85%D%B%D%86%D%A%D%AC_%D%B%D%87%D%88%D%B%D%A%D%85%D%A%D%85_%D%85%D%87%D%AF%D%AC_%D%86%D%AC%D%B%D%AA%D%9F_(%D%BE%D%B%D%B%D%B%D%BF))

(۳) گام‌های بلند زنان شیعه برای حفظ ولایت سایت

[/https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۳۹۲/۰۲/۱۱/۴۹۸۱۶](https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۳۹۲/۰۲/۱۱/۴۹۸۱۶)

(۴) التجا

<https://elteja.com/blog/%D8%A7%D9%87%D9%85%DB%8C%D8%AA-%D8%AF%D8%B9%D8%A7%D9%8A-%D8%AF%D8%B3%D8%AA%D9%87-%D8%AC%D9%85%D8%B9%D9%8A-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D8%AA%D8%B9%D8%AC%DB%8C%D9%84-%D9%81%D8%B1%D8%AC>